

ROZGONYI CICELLE

A világ urának, Rómának, egykori hatalmát már csak egyetlen összeomlásra ítélt bástyatorony hirdeti. Ebben a korhadt omladékban tengeti életét a Keletrómai császárság, ők még nem sejtik Bizánc megszámlált napjait, pedig Ázsiának új, fiatal, életerős népe már kinyújtotta kezét Nyugat kulcsa, a Boszporusz felé. A török hadak szívós kitartással haladnak nyugat felé, körülnyaldossák a Keletrómai birodalmat, itt is, ott is egy egy darabot szakítanak le belőle. De közben észak felé is portyáznak hadai, már elérik a Dunát, ahol magyar vitézek próbálják útját állni a diadalmasan előretörő félholdnak, a próféta nevében harcoló, hódító török seregnek.

A délvidék fontos végvára Galambóc. Sok mese, monda fűződik ehhez a várhoz, ami már a római időben ott állt a Duna partján. A törökök, amikor néhányszor véres fejjel menekültek Galambóc falai alól, azt állították, avval védekeztek, nem a magyarok, nem emberek műve ez az erősség. Kilenc tornyát kilenc ördög építette, nem is csoda, hogy jámbor igazhívők nem boldogulnak vele.

Amivel a török erő és vitézség nem bírt, elintézte az árulás. Galambóc váráról lekerült a magyar lobogó. Felépült ugyan a Duna másik partján Szent László vára, de Zsigmond király, a magyarok nem akarták állandóan szemben látni a győzedelmes ellenséget. Vissza kell szerezni Galambócot — mondta a király, mondták a nagyurak és indult a sereg Rozgonyi István temesi gróf vezérlete alatt visszavenni a végek kulcsát, a bevehetetlennek hirdetett Galambóc várát.

Megvolt az ostrom, visszakerült a magyar zászló a vár tornyára.

„Egy árva szó sem beszél
Zsigmond győzedelmet,
Mind a világ, széles világ
Rozgonyi Cicellét.”

Újabb mese fűződik Galambóc várához? A kilenc ördög építette erősség most asszonyi erővel került vissza a magyarokhoz? Mit jelent ez? Ördögök után angyal veszi pártfogásába a várat? Költő képzeletének alkotása Cicelle asszony, aki legyőzte a törököt? Élt a valóságban is, vagy csak harcoló katonák lázas képzelete látta az új amazont, aki tüzes szurok-koszorúkkai, karddal harcolt a királyért, a győzelemért? Hol keressük ezt az asszonyt? A mese vagy a valóság birodalmában?

Induljunk el a múlt felé. Krónikák elsárgult lapjai vezetnek, amikor keressük: ki volt Rozgonyi Cicelle?

Nagy Lajos király leányát, a lengyelek nagy királynéját Hedviget a legelőkelőbb magyar főurak leányai kísérték új otthonába, hogy barátnői legyenek az idegen országban. Vele ment a pozsonyi gróf, Szentgyörgyi Péter Cicelle leánya is. Szép és okos leány volt Cicelle, szülei bátran engedhették messze útra. Bátor és erős volt, olyan, mint a férfiak. Fivérei vei együtt nőtt fel és édesanyja meg dajkája sokszor nézték kétségbeesve, mikor Cicelle versenyt lovagolt a fiúkkal. Ha a fegyverteremben nagy volt a lárma, zsbongás, ha az asszonyházban hímző grófné is jól hallotta a kardok csattogását, akkor tudta, Cicelle meg a fiúk mérik össze erejüket.

Eleinte nevettek a Szentgyörgyi fiúk, mikor nővérük szelíd arccal besurrant hozzájuk és kedvesen kérte, mutassák meg, hogyan is kell karddal a kézben védekezni. Hogyan kell fogni a nehéz szablyát, felvenni a páncélt, meg a rostélyos sisakot. És látva a fiúk csodálkozását, buzgón magyarázta, nem lehet tudni, szegény gyenge leánynak, mikor kell magát megvédeni. Milyen jó is volna érteni kicsit a kardforgatáshoz!

Bátyja, aki nagyon szerette Cielkét, mindig azt mondogatta, olyan ügyes, okos meg olyan talpraesett, mintha fiú volna, teljesítette kérését. Kiadta a parancsot, ezentúl Cielke is tanul vívni, gerelyt vetni, lándzsával bänni.

A fiúk játéknak gondolták Cielke harcias tanulmányait, de hamarosan látták, hogy a kis ravasz csak azért beszél magáról, mint gyenge leányról, hogy a fiútestvérei kényeztessék. Olyan ügyesen bánik minden fegyverrel, hogy mikor vívnek, a fiúknak ugyancsak össze kell magukat szedni, mert az már mégis szörnyű nagy szégyen volna, ha

tulajdon édes nővérük tenne rajtuk túl a harci tudományban. Ha meg kilovagolnak, Cichelke igyekszik a legszilajabb, legvadabb paripa hátára pattanni. Nézhetik azután a férfiak, hogy utólérjék, hogy lépést tartsanak vele.

Édesanyja nem szerette ezeket a férfias kedvteléseket. De nem panaszkodhatott, mert Cicelle nemcsak a kardot forgatta ügyesen. Ha rövid időre bekukkantott a fonó, szövő asszonyok közé, többet végzett, mint akik hajnaltól késő estig ott szorgoskodtak. Ha meg leült a csipkeverő párnája mellé, még a legügyesebb hímzőasszonyok is bámultak, hogy milyen gyönyörűen dolgozik. Ha édesanyja néhanapján, mikor megsokalta a gerelyvetést, példálózni kezdett, hogy édes leányom, nem lesz így jó, nem hadvezérnek nevellek én, hanem azt szeretném, hogy jó feleség, várnak, kastélynak derék úrnője váljék belőled, aki az egész környék asszonynépének példaképe legyen. Dehát mi lesz akkor, ha téged utánoznak? Guzsaly, főzőkanál, meg tű helyett kard lesz az asszonyok kezében. Ki főz, ki varr, ki tartja rendben a házat, ki ápolja a beteget, ki neveli a gyerekeket, ha az asszonyok is csak a harci tudományban jeleskednek? Mert látod lelkem Cicelkém, ez mind az asszonyok dolga, kötelessége! Ezért ezt kell a leányoknak megtanulni, nem pedig vad lovon száguldozni, célbavenni a repülő madarakat.

Cichelke türelmesen végighallgatta édesanyja intelmeit.

— Megtanulok én mindent, édesanyám — ígérgette. — Csak mondja meg, mit tanuljak? Mert fonni, szőni, varrni, hímezni, csipkét verni már tudok.

Cichelke elhallgatott. Ha folytatná a felsorolást, hogy ezenkívül még mi mindenhez ért, édesanyja még dicsekvésnek vehetné. Pedig csak az igazat mondta. Nem túlzott, sok-sok mindent mondhatna még ezenkívül is. Dehát mire való volna ez. Nemcsak édesanyja, a várban lakók apraja-nagyja tudja, hogy mit csinál, mit dolgozik Cichelke kora reggeltől késő estig.

Messze földön híre van sok-sok tudományának. Ha valaki virágos kertjében jár, ámul-bámul. Talán az egész világon nincs senkinek ilyen sok, ilyen gyönyörű, ritka virága. Igaz, aki vendég Szentgyörgyi grófék házában megfordul, aki Cichelke kertjét egyszer megnézte, soha azt el nem felejtí. És ha a hadiszerencse messzire segíti, ha a király távoli orszá-

gokba követségbe küldi, akár keletre, akár nyugatra, ahol szép virágot lát, eszébe jut Cichelke kertje, magot vagy ojtani-való ágacskát kér, küldi gyorsfutárral a pozsonyi gróf várába.

Kapja Cichelke a sok virágmagot meleg, napsütéses olasz honból, meg a flamandok földjéről, Bécsből, de még Bizáncból is. De hogy a sok jövevény virul, pompázik a kertjében, az mégis a kis kertész-ezermester, Cichelke ügyességét, türelmét dicséri. És a galambjai is híresek. Messze földön dicsekszik vele, akinek ilyen galambja van, pedig Szentgyörgyiék szívesen küldik ajándékba Cichelke büszkeségeit, a szebbnél-szebb fűgészárnyú madarakat.

Mit kellene Cichelkének még tanulni? A grófné kénytelen bevallani, hogy semmit. Amit leánynak tudni kell, azt ő már mindent megtanult. És ha emellett még a vad lovat is megüli, ha ő neveli az egész környéken a legszebb sólymokat, amiket vadászni is megtanít és a kardot is ügyesen forgatja, ezen legfeljebb álmélnokodni lehet, hogy egy szép, fiatal leány fejében hogyan is fér meg ennyi fajta tudomány.

Lengyel királyasszony udvarában él Szentgyörgyi Cicelle. Itt is szereti, megbecsüli mindenki a hatalmas és előkelő pozsonyi gróf leányát, a királyasszony barátnőjét. Sok derék lovag szeme akad meg rajta. De jó volna elkérni Hedvig királynétól, hazavinni a lovagvárba, hogy ott is első legyen a nemes asszonyok közt, mint ahogy most első szépségben, tudományban, minden művészetben az udvar dámái között.

Sok lovag nézte epedő szemmel a szép magyar leányt, sok forgolódott körülötte, igyekezett szívét, hajlandóságát megnyerni. Egyik lovag szerelmes pillantásától elpirult Cicelle, egyiknek kérdésére azt felelte leányos pironkodással, hogyha édesapjaura is úgy gondolja, édesanyja se ellenzi, szívesen marad itt örökre lengyel asszonynak.

A királyné írta a kérőlevelet Czerny Száva derék lengyel lovag érdekében. Szentgyörgyiék beleegyeztek, készülődtek itt is, ott is Cicelle esküvőjére.

Vénus istenasszony munkájába azután Mars isten kontárokodott bele. Czerny Száva háborúba ment hírt, dicsőséget szerezni, de hír jött az aggódó, imádkozó menyasszonyhoz, hogy ne várja azt, aki olyan reménykedve, lelkesen indult

útnak. Gzerny Száva menyasszonya nevével ajkán hősi halált halt.

Most már nem volt Cicelkének maradása lengyel honban. Ment haza szüleihez, hogy fejét édesanyja ölébe hajtva, sírja el bánatát. Megsíratta, meggyászolta vőlegényét, azután múlt az idő, a seb begyógyult és amikor a daliás temesi gróf, Rozgonyi István jelentkezett, mint kérő a pozsonyi gróf házában, nemcsak a szülők mondtak boldogan igent, Cicelle őszinte szerelemmel szívében léphetett István gróffal az oltár elé.

Galambóc várának ostroma előtt Cicelke váltig könyörgött férjeurának, vigye magával a hadjáratba.

— Tudod, édes jó uram, megülöm én a legszilajabb paripát is, jól forгатom a kardot, érték minden harci tudományhoz. Engedd meg, hogy veled menjek. Megesküdtem az oltár előtt, ahová méz, oda követlek és hidd el, ott is csak segítségdre leszek, éppen úgy, mint idehaza.

Hogy otthon mindenben segítségére van Cicelke, hogy igazi felesége, aki fele gondját, munkáját elveszi tőle, jól tudja Rozgonyi István. De csak nem viszi harcba, háborúba feleségét, gyenge asszonyt, kicsi fiainak szerelmetes édesanyját? Tréfával igyekezett Cicelke kérését elütni, de mikor ez sehogyse sikerült, erélyesen kijelentette, hogy asszony-népnek semmi, de semmi keresnivalója sincs a csatában.

Rozgonyi uram elbúcsúzott feleségétől és hadinépével megindult Galambóc felé. Cicelle máskor, ha az ura hadba ment, nyugodtan otthon maradt, végezte egyedül kettőjük munkáját, vigyázott a várra, a gazdaságra, mesélt a gyerekeknek, hogy apjuk merre jár, hol aprítja az ellenséget, ho] védi a hazát.

De most, mintha űzte, hajszolta volna valami. Úgy érezte, mintha valaki küldte volna, hogy menjen. És elhatározta, hogy hallgat erre a belső hívó szóra.

Felfegyverzett kis csapatot a harci tudományban járatos jobbágyok között. Tudta, hogy szárazföldön már nem éri utói Rozgonyi István csapatát, ezért lekerültek a Dunához, ott felszereltetett néhány hajót és asszonyvezérrel indult a csapat Galambóc felé. Úszott a hajó lefelé a Dunán.

Galambóc várát már négy napja, négy éjszakán keresztül lőtték Zsigmond király, Rozgonyi István vitézei. Meginog-

lak a bástyák, remegtek a védők, az ostromlók úgy érezheték, elérkezett a támadás napja. Ha segít a magyarok istene, estére magyar zászló leng a váron, hogy hirdesse a győzelmet.

De a sors másképp akarta. Már megfűjták az általános támadásra hívó kürtöt, mikor jött a hír, megérkezett a török felmentő sereg, hogy megakadályozza a nehezen megszerzett Galambóc elvesztését. Gályákon jöttek a friss, pihent hadak.

De nemcsak török gályák úsztak a Dunán Galambóc felé. Jöttek magyar hajók is. Az első hajón a vezér. Nem marcona férfi, asszony irányította a hajót, Rozgonyi felesége, Szentgyörgyi Cicelle, aki éppen a döntő pillanatban érkezett, hogy erőt és bizalmat csepegtessen a váratlan török segítségtől megdöbben magyarokba. Páncélosán, karddal kezében, de teljes asszonyi szépségében állt a hajó orrán, onnan osztogatta parancsait az evezőslegényeknek, a harcra készenálló katonáknak. Amikor már elég közel kerültek a felmentő sereget szállító török hajókhoz, elhangzott Rozgonyi micelle vezényszava és a magyar hajókról égő szurokkoszorúkkal árasztották el a török hajókat. Ahova az ilyen égő szurokajándék leasett, ott nem gondoltak többé harcra, Galambóc várára, ott csak életüket próbálták megmenteni a megrettent törökök, de hiába!

Másfél óra múlva nyoma se volt a büszke török hajóhadnak.

A magyarok boldogan lélegzettek fel. Indultak újra a vár felé, hogy megkezdjék a végső támadást. De új török csapat érkezett a szárazföld felől, tele harci kedvvel, bosszúvágygal. A törökök cselet vetettek. Sikerült is a királyt testőrségével elszakítani a hadtól. Körülvették, szorították Zsigmond királyt vitézeivel a Duna felé.

De éppen a Duna felől jött a segítség. Rozgonyi Cicelle észrevette ura-királya, meg a férje milyen veszedelemben vannak. Feléjük kormányoztatta gályáját. Újra megindult a szurokeső. A törökök úgy megdöbbenek, amikor a víz felől ilyen váratlan támadás érte őket, hogy megbomlottak soraik, eszeveszetten menekültek. Nyitva volt az út a Duna felé, Zsigmond király, Rozgonyi István Cicelle asszony hajóján találtak menedéket. Nem kerültek török fogságba, kivívták a győzelmet.

Zsigmond király nem volt hálátlan. Elismerte, hogy Galambócnál mindent Rozgonyi Cicellének köszönhet.

Amit eddig elmeséltünk, amit Arany János híres versében megírt, az tartozhatna a mesék, mondák világába. Azt talán úgy kellett volna elmondani: volt egyszer, hol nem volt, az Óperencián innen vagy talán túl élt egy gyönyörű asszony, aki a guzsalyt és kardot egyforma ügyesen forgatta. Egyszer azután ez a csodálatos asszony . . .

De Rozgonyi Cicelle hősiessége nem mese. Nemcsak költők énekelték meg, hanem elmondja egy pergamentre írt ékes okirat is, Zsigmond király pecsétjével és aláírásával, ami kelt Pozsonyban, Urunk születésének 1435-ik esztendejében, amikor Zsigmond 48 éve volt Magyarország királya, 15 éve cseh király és 2 esztendeje a Német-Római Birodalom császára.

Ezt az okiratot latinul írta a király kancellárja. Levéltárban őrizték. 1806-ban újságjában, ahol a magyar múlt dicsőségével lelkesítette olvasóit a derék Kultsár István szerkesztő uram, így emlékszik meg a régi okirat szövegével Rozgonyi Cicelle hősiességéről, vitézi tettének királyi megjutalmazásáról:

— Nemes nemzetünk ditsőséges öröksége az, hogy Fejérnépünk mindenkor egyenes szívűséggel, felemelkedett nemes lélekkel, tiszta hívséggel, gondos gazdálkodással, szorgalmatos munkássággal és tettetést nem ismerő nyájas barátsággal tündöklött. De vannak a Hazai Történetekben sok olyan esetek, mellyek a szép Nem Vitézi Bátorságának is jeles példáját adják. Itt tsak egyet választok ki, melly a Fő Rendű Asszonyainknak örök emlékezetet és ditsőséget szerezhet. Ez Rozgon István Temesi Grófnak Cziczelle felesége, Szentgyörgyi Péter Grófnak Leánya, kinek Galambócnál a Török ellen mutatott vitézkedése hogy annál nyilvánabb kitéssék, előadom Sigmond Királynak Adománylevelét, mellyben azon Vitéz Amazonnak ditsőséges tetteit emlegeti és megjutalmazza.

— Mi Sigmond Római Tsászár és Magyar, Tseh, Dalmát, Horvát sat. király. Emlékezetül ajánljuk e jelenvaló levelünk által mindnyájoknak, akiket illet, hogy mi különös megelégedésünknek bizonyítására, mellyel mi kedves Méltóságos Cziczelle asszonyhoz, a mi kedves és hívságos Méltóságos

Rozgon István Temesi Grófunk Feleségéhez, Szentgyörgyi Péter Gróf leányához viseltetünk: nem különben azon ditséretre méltó szolgálatainak tekintetéből, mellyeket Ő a mi általunk megszállott és ostromlott Galambócz várában végbe vitt, nem tsak bátorsága, hanem könnyű és gyors forgolódásai által is, ő magaviseletének ajánlására és a többi asszonyi személyeknek példájokra, és a vitézi bátorságra való ösztönzésre ezen levelünkben illendőképpen feljegyeztettük.

Tudniillik az említett Grófné Asszonyság, midőn mi, és az említett István Gróf Úr, az ő férje, a mi seregeinkkel azon Galambócz várának megszállásában és vívásában foglalatostokodnánk, a többi Asszonyságoknál bátrabb és vitézebb szívvel bírván, Szent László várában, mellyet a Dunán innen azon Galambócz várának által ellenében építettünk, eljönni merészelt és egy fegyveres gályánkba szállván, s minden asszonyi gyengeséget és reszkető félnkségét félre tévén, sőt bátor szívvel a Dunán fellebb alább gyors serénységgel járván, az ütközetekbe keveredett és ditsőségesen nyertes is lett.

Azonfelül azon gályából a mozsarakkal és ágyúkkal s más hadi szerekkel a Törökök ellen, úgy mint Galambócz várában levő ellenségeink ellen lövöldöztetni nem irtózott.

Azért kívánván azon Grófné Asszonyságot valami királyi kedvezéssel illetni és méltó jutalommal megajándékozni, hogy könnyebb és bővelkedőbb állapotba helyeztessék, némely birtokot (itt előszámláltatnak a Helységek nevei), mellyek bizonyos és igaz okokból a mi királyi kezünkre szállottak, minden haszonvételekkel és hozzájuk tartozandó jusukkal akármi néven neveztessenek, az ő igazi és régi határaikkal, mellyek alatt bírták előbbi Uraik a mi Felségünk bizonyos tudomása szerént és elszánt akarattal az említett Cziczelle Grófné Asszonyságnak, ameddig él, Férjének éltevel, sőt az említett István Gróf Úrnak, mint Férjének halála után is, ha azon István Gróf Isten titkos ételete szerint előbb meghalván, adtuk, ajándékoztuk és engedjük; sőt adjuk, ajándékozzuk és engedjük az ő teljes birtokában, más jusának sérelme nélkül, ezen Levelünk ereje és bizonyosága által.

Így hálálta meg Zsigmond király Cicelle nagyasszony segítségét, ami nélkül ki tudja, milyen sors várt volna a török

fogságba kerülő magyar királyra, mi az uralkodó nélkül maradt országra . . .

A galambóci csata után hazament Rozgonyi Cicelle. További sorsáról nem sokat tudunk. Hogy helyét otthon éppen úgy megállta, mint a csatában, hogy nemcsak kiváló hadvezér, hanem éppen olyan kiváló anya is volt, azt fiainak pályafutása bizonyítja. Négy fia volt Rozgonyi Cicellének, akik mind kiváló szerepet játszottak Magyarország történetében. János fia erdélyi vajda volt, Lőrinc Hunyadi Jánosnak vitéz hadvezére, Raynald Nógrád és Heves főispánja lett, Oswald meg a székelyek főkapitánya. Vitéz volt apjuk, anyjuk, ők is kivették részüket a haza javáért folyó munkából. Ha kellett, karddal kezükben vitézkedtek, ha kellett, békés munkában tűntek ki.

Az ő vitézi életük is anyjuk, Rozgonyi Cicelle dicsőségét hirdeti.

Benedek Rózsi.